

Håkan Nesser

De eenzamen

Uit het Zweeds vertaald door
Ydelet Westra

DE GEUS

Oorspronkelijke titel *De ensamma*, verschenen bij
Albert Bonniers Förlag
Oorspronkelijke tekst © Håkan Nesser 2010
Published by arrangement with Bonnier Group Agency,
Stockholm, Sweden
Nederlandse vertaling © Ydelet Westra en De Geus BV, Breda 2013
Omslagontwerp Rozemarijn Koopmans naar het ontwerp van
Koitz animation & graphics
ISBN 978 90 445 2303 4
NUR 305

Niets uit deze uitgave mag verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt
worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook,
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van
De Geus BV, Postbus 1878, 4801 BW Breda, Nederland.
Telefoon: 076 522 8151. Internet: www.degeus.nl.

Wilt u het gratis magazine *Geuzennieuws* met informatie
over onze nieuwe uitgaven ontvangen, ga dan naar
www.degeus.nl en meld u aan.

1

Rickard Berglund was een in veel opzichten rationele jongeman, maar hij had een ongewone hekel aan dinsdagen.

Dat was vroeger anders. Rationeel was hij wel altijd geweest, maar aan het eind van de jaren vijftig – nog voor hij de stap van de Stavaschool naar de middelbare school in Töreboda had gezet – had juist het tegendeel voor de dinsdagen gegolden. Ze werden omringd door een zekere glans. In elk geval aan het eind van de winter en in het voorjaar. De reden was eenvoudig, of beter gezegd tweeledig: dinsdag was de dag waarop de *Donald Duck* in de brievenbus plofte én de dag waarop hij thuis in de ochtendpauze van zijn moeder een roomspijsbroodje in warme melk kreeg.

Deze combinatie, voor hem een groot, vers bestrooid roomspijsbroodje, drijvend in warme melk met suiker en kaneel, en links van zijn bord een ongelezen – niet door mensenhanden aangeraakt als het ware – stripblad op het rood-witgeruite tafelzeil, ja, alleen al de wetenschap van dit ophanden zijnde genoeg maakte dat hij de vierhonderd meter tussen zijn school en het witte huis in Fimbulgatan meestal rende.

Latere dinsdagen kregen een andere teneur. Vooral in 1963 en 1964, toen hij naar een andere school ging, te oud werd voor de *Donald Duck* en papa Josef in het sanatorium in Adolfshyttan lag en later overleed.

Want op die dag van de week namen hij en mama Ethel altijd de bus om bij hem op bezoek te gaan. De bus was blauw, had tot op de draad versleten zittingen en werd vier van de vijf keer bestuurd door de kogelronde vader van Benny Persson – zijn kwelgeest op de Stavaschool. Als ze in Fimbulgatan terugkwamen was het donker, had hij zijn huiswerk niet gemaakt en had zijn moeder had rode ogen van het huilen, wat

ze op de terugreis stilletjes deed.

Maar zijn vader overleed niet op een dinsdag, dat gebeurde in een nacht van vrijdag op zaterdag. De begrafenis vond ruim een week later in stilte plaats. Het was november 1964 en het regende van 's morgens vroeg tot 's avonds laat.

Misschien waren het toch niet de sanatoriumbezoekjes die de basis van zijn dinsdagantipathie vormden, dat was moeilijk vast te stellen. Al vroeg in zijn leven had Rickard Berglund een bepaald beeld van de verschillende dagen van de week. Zoals de kleur die ze hadden, en het temperament – al zou het nog een paar jaar duren voor hij wist wat het woord 'temperament' betekende. De zaterdagen waren zwart maar warm, de zondagen rood, uiteraard, net als in zijn agenda, de maandagen waren donkerblauw en veilig ... terwijl de dinsdagen altijd een soort harde buitenkant hadden, grijswit, koud en afwijzend, en als je die betrad, was het alsof je je tanden in een porseleinen wastafel zette.

Daarop volgden de diep donkerblauwe woensdag, die vooral tegen de avond beloften van welvaren en warmte bood, donderdag met zijn hemelsblauwe vrijheidsgevoel en de witte vrijdag – maar het witte van de vrijdag was van heel andere aard dan de ijskou van de dinsdag.

Hij wist niet hoe hij aan dit heldere beeld van de week als cyclus kwam – of hoe hij wist dat het een cyclus was – en af en toe vroeg hij zich af of andere mensen het ook zo zagen. Maar hij had het er nooit, althans, tot zijn twintigste, met iemand over gehad. Misschien uit vrees dat men zou denken dat er een steekje bij hem loszat.

Hoe het ook zij, de dinsdagfobie was gebleven. Op de hogere middelbare school werd hij op die dag van de week altijd met een somber gevoel wakker in de kamer die hij huurde in Östra Järnvägsgatan, in de wetenschap dat hem de komende vijftien, zestien uur niets positiefs te wachten stond. Wat betreft zijn schoolwerk noch zijn dungezaaide vriendschappen.

De dinsdagen waren hard als email en vijandig van aard, het enige wat je kon doen was je erdoorheen slaan. Je wapenen en overleven.

Misschien was het op de lange termijn wel ergens goed voor.

Maar vandaag was het niet dinsdag. Het was maandag. De datum was 9 juni 1969, en de railbus uit Enköping kwam na lang geknars met een ruk tot stilstand op spoor 4 op het centraal station van Uppsala. Het was twintig over elf 's ochtends, Rickard Berglund pakte zijn groene canvastas en stapte uit in de zon op het perron.

Bleef een paar tellen roerloos stilstaan, alsof hij het moment wilde bewaren en inprenten – het *langverwachte* moment, beter gezegd, waarop hij voor het eerst voet op de bodem van de veelbezongen universiteitsstad zette. *Gluntarne. Ulf Peder Olrog. Orphei Drängar*. Het voelde groots.

Maar toen hij naar deze voeten en hun directe omgeving keek, moest hij helaas vaststellen dat er niets bijzonders aan te zien was. Het konden de voeten van iedereen zijn, op een perron in Herrljunga of Eslöv of welk godvergeten gat in het koninkrijk Zweden dan ook. Hij slaakte een onwillige zucht. Haalde zijn schouders op, volgde de mensenstroom door het stationsgebouw en nam bezit van de stad.

Zo formuleerde hij het voor zichzelf. *Nu neem ik bezit van de stad*. Het was een manier om zijn angst te beteugelen; door in cursief te denken nam je controle over de werkelijkheid. Dat had hij uit een boek dat hij in de eerste of tweede klas had gelezen, maar de titel en de naam van de schrijver waren hem ontschoten. Het was in elk geval een eenvoudige en doelmatige methode; *met cursieve gedachten bedwing je de dreiging van de wereld om je heen*.

Op het stationsplein bleef hij opnieuw staan. Daar monsterde hij het pompeuze en veelkleurige beeld op de stenen

cirkel en nam aan dat het beroemd was. Een stad als Uppsala bevatte oneindig veel beroemde plekken. Gebouwen, monumenten, historische plaatsen, en vroeg of laat zou hij dit alles in zich opnemen; in alle rust en doelbewust, het had geen haast.

Hij liep rechtdoor, stak een grote drukke straat over en een paar kleinere, en na een paar minuten was hij bij de rivier. Fyrisån. Via een houten brug stak hij hem over, rechts voor hem verrezen de domkerk en het oude stadshart, hij knikte voldaan in zichzelf en begon die kant op te lopen.

Ieder mens zou een groot plan en een klein plan moeten hebben. Het grote voor de manier waarop je het leven wilt doorkomen, het kleine voor de manier waarop je de dag doorkomt.

Deze cursieve formulering was niet van hemzelf, helaas, maar van zijn leraar Grundenius. Van alle nogal eigenaardige leraren die hij op de Vadsboschool had gehad, had Grundenius de meeste indruk op Rickard Berglund gemaakt. Dominant en onberekenbaar, bij tijd en wijle ronduit nukkig, maar altijd interessant om naar te luisteren. Meestal verrassend en scherpzinnig in zijn observaties en vraagstellingen. Godsdienst en filosofie. Hij had de reputatie zuinig te zijn met hoge cijfers, maar Rickard had voor beide vakken een 'zeer goed' gekregen; moeilijk te bepalen of hij dat echt waard was. Moeilijk om zijn eigen waarde te bepalen.

Hij had in elk geval een groot en een klein plan. Terwijl hij verder liep langs de rivier naar de domkerk, waarvan de torenspitsen zachtjes heen en weer leken te bewegen tegen de met plukjes wolken bedekte hemel, begon hij na te denken over het grote plan. *Het leven*. Rickard Emmanuel Berglunds tijd op aarde, zoals het was uitgestippeld en uitgedacht.

Theologie.

Dat was de basis. De akker die hij voorbestemd was te bewerken, of hoe je het ook wilde uitdrukken. Dat besluit had hij niet op een bepaald moment genomen, althans, hij kon

zich zo'n moment niet herinneren; het was eerder een beslissing die gedurende een lange reeks van jaren, onvermurwbaar en voorbeschikt, in hem gesijpeld was. Misschien al samen met de moedermelk; want er bestond een God, daarvan was hij zijn hele bewuste leven al overtuigd, maar door de dood van zijn vader Josef had hij geleerd dat het niet de beschermende en vriendelijke god was uit je kindertijd tot wie je je avondgebedje richtte, het lag gecompliceerder. Beduidend gecompliceerder.

De moeite waard om te onderzoeken.

Josef Berglund was predikant van de vrije kerk de Aäronbroeders, een vroege afsplitsing van de Zweedse Missiekerk, maar de gezamenlijke gebeden van de gemeenteleden tijdens de laatste, zware periode van hun herder hadden zijn lijden op geen enkele manier verlicht. Dat van zijn vrouw en zoon evenmin, en hieruit was Rickard Berglunds genuanceerde godsbeeld grotendeels voortgekomen.

Waarom hoort hij onze gebeden niet?

Of als hij ze wel hoort, waarom willigt hij onze bescheiden wensen dan niet in? Waarom laat hij gelovige mensen lijden?

De enkele keer dat hij deze vragen met zijn moeder Ethel had besproken, had ze zonder aarzelen verklaard dat het niet aan de mens was zich een voorstelling te maken van *Zijn* diepere bedoelingen en beweegredenen. Geen enkele. Want de eenvoudige duidingen van de mens van goed en kwaad waren in het licht van het grotere perspectief van het hiernamaals altijd gedoemd te mislukken. Zelfs het lijden en de dood van een eenvoudige, godvruchtige vrijekerkpredikant kunnen we niet wegen en beoordelen.

En meer van dit soort dingen. Maar Rickard Berglund wilde zich er een voorstelling van maken. Eiste inzicht, ook al vond zijn moeder dat een dergelijk streven op geestelijke hoogmoed duidde, en dan stokten hun gesprekken meestal. Op dat punt was ze onverzettelijk; als er een strijd en een

worsteling met God geleverd moest worden, moest hij dat op eigen houtje doen. Rickard en Onze-Lieve-Heer? De zin van zijn leven?

Hij was bij de donkere deur aangekomen. Het plein voor de domkerk baadde in royaal zonlicht, maar de zware deuren naar het heiligdom lagen in de schaduw en waren zorgvuldig gesloten. Hij besloot niet naar binnen te gaan – of dat had hij eigenlijk al besloten toen hij in de trein zijn plan voor die dag had gemaakt. Het was nog te vroeg, hij wilde de buitenkant bezichtigen, de indrukwekkende, bijna dreigende architectuur; bovendien wilde hij eerst Dekanhuset vinden, waar het theologisch instituut gehuisvest was. Dat moest het grote, vierkante blok aan de zuidkant van de kerk zijn ... of was dat het westen? De windrichtingen waren hem nu al niet duidelijk meer ... En het aanzienlijk vreedzamere kerkgebouw erachter was natuurlijk Helga Trefaldighet. De ‘boerenkerk’, zoals hij in de volksmond werd genoemd. Rickard Berglund had de belangrijkste bakens van de stad bestudeerd in het geïllustreerde boek *Uppsala toen en nu*, dat hij in april op zijn twintigste verjaardag van zijn moeder had gekregen. Ze stond volledig achter zijn levensplan; af en toe dacht hij na over de vanzelfsprekendheid en weerstandsloosheid van zijn toekomstverwachtingen. Was het echt zo simpel? Moesten er niet een paar alternatieven zijn die hij kon verwerpen?

Hij liep langs Dekanhuset, om de boerenkerk heen en via een trap en een korte helling omlaag naar Drottninggatan. Rechts boven hem zag hij de imposante bibliotheek en nog hoger op de heuvelrug ving hij tussen het gebladerte van de bomen een glimp op van het kasteel. Op Slottsbacken bloeiden de vogelkersen en seringen nog, het voorjaar was laat en schoorvoetend op gang gekomen, hij vond het mooi. Hij stak Drottninggatan over, liep door een straat die Nedre Slottsgatan heette en niet lang daarna kwam hij bij een konditorei

die tegenover een langwerpige, aangelegde vijver lag. Wilde eenden, zwanen en een paar andere watervogels dobberden rond, genietend van de voorzomerloomheid, of zo leek het in elk geval. Dat kon je natuurlijk nooit zeker weten. Hij bestelde een kan koffie en een broodje kaas-metworst; dat was ook onderdeel van zijn plan, bedacht hij tevreden over het feit dat hij al deze eerste stappen zo makkelijk en moeiteloos had uitgevoerd. Hij had niet één keer de weg hoeven vragen, toch had hij bijna alles tot zich genomen wat hij zich voorgenomen had: Fyrisån. De dom en het theologisch instituut, Gustavianum en het academiegebouw. Carolina Rediviva, het kasteel van een afstand en een konditorei met een terras. *Tot zich genomen.*

Het was nog maar kwart over twaalf. Hij nam een hap van zijn broodje, een slok koffie en viste zijn oproep voor militaire dienst uit het voorvakje van zijn tas. Aarzelde een tel, haalde toen ook het dikke boek tevoorschijn, en voor hij het voorzichtig op zijn tafeltje legde, controleerde hij zorgvuldig of daar geen vlekken op zaten. *Een bloemlezing.* Søren Kierkegaard. Hij had er ruim veertig pagina's van gelezen in de trein, en nu ging er hetzelfde door hem heen als bij de bushalte thuis in Hova. In Hova was er waarschijnlijk geen mens die Kierkegaard had gelezen. En in Uppsala? Hoeveel zouden het er kunnen zijn? Honderd? Duizend?

En de anderen? Schopenhauer. Nietzsche. Kant. De nieuwe filosofen niet te vergeten ... Althusser, Marcuse en hoe ze allemaal ook heetten. Het was een plezierige gedachte dat in deze stad de kans groot was dat iemand aan een belendend tafeltje in een konditorei als deze of in de rij van de supermarkt bij wijze van spreken, vertrouwd was met Hegel en Sartre.

Rickard Berglund had een canon, een leeslijst van schrijvers die hij het komende jaar wilde leren kennen. Voor hij serieus met zijn studie theologie zou beginnen. Misschien zou

hij zelfs een beetje aan Marx en Lenin gaan snuffelen, puur om zich te oriënteren. Niets menselijks mocht je vreemd zijn, had Grundenius hun getracht in te prenten ... *en weinig onmenselijks evenmin*. Als je je tegenstander niet bestudeert, kun je hem ook niet verslaan.

Rickard geloofde niet in het communisme. De oorlog die de Verenigde Staten in Vietnam voerden, was in veel opzichten onrechtvaardig, dat stond vast, maar dat was niet de hele waarheid. Stalin had meer mensenlevens op zijn geweten dan Hitler, dat was gewoon een kwestie van de geschiedenisboeken erop naslaan. Ook voelde Rickard een bijna fysieke weerzin tegen demonstraties. Opgehitste mensenmassa's, slogans en versimpelde demagogie beangstigden hem. Voor de hippiebeweging, popmuziek en al die langharige vrijheidsstrijders gold hetzelfde. Het ging eigenlijk allemaal aan hem voorbij. Rickard Berglund hoopte, of ging er eigenlijk van uit, dat hij in een omgeving die klassieke vorming en traditie ademde een tegengif zou vinden tegen de plagen van deze tijd. Alma mater, jerum, jerum ... vroeg of laat zal ik mijn plek in deze stad vinden.

Voor de honderdste keer las hij de beknopte tekst op de oproep.

Plaats: Onderofficiersschool, Dag Hammarskjölds väg 36.
Melden bij de bewaking.

Tijdstip: maandag 9 juni 1969 tussen 13.00 uur en 21.00 uur.

Duur van de opleiding: vijftien maanden. Laatste dag: 28 augustus 1970.

Toen Rickard Berglund zich een voorstelling probeerde te maken van deze hele periode, al deze dagen met volstrekt onbekende inhoud en omstandigheden, was het alsof zijn keel dichtgeknepen werd. Als hij er niet tegen vocht, kon er iets knappen, zo voelde het.

Misschien kon hij het wel helemaal niet aan?